

Pomenske razlage v pokončnicah so uporabljene tudi pri navajanju frazemov, tako da slovar slovenske frazemske ustreznice ustrezno loči od razlage pomena, npr.: frazem pri geslu *svijet* »oprostiti se/rastati se s ovim ~om/od ovog ~a evfem. iti na drugi svet |umreti|«. Tako zapisan prevod frazema uporabniku ločeno poda dve informaciji – o slovenski ustreznici in pomenu frazema. To pomeni, da uporabnik dobi celostno informacijo in mu pomena ni treba iskati v enojezičnem slovenskem in/ali bosanskem slovarju. Pri dveh jezikih iz iste jezikovne družine, kot je to v primeru bosanščine in slovenščine, je to dobro premišljena in za uporabnika koristna rešitev.

Bosansko-slovenski rječnik je nastajal »dobra tri leta« <<http://www.primorske.si/Novice/Kultura/V-jeziku-se-izrazajo-posebnosti-kulture>>, kar je za pripravo geslovnika, kvalifikatorjev in prevodov malo časa.

Pomanjkanje časa se kaže v *Uvodnih pojasnilih*, v katerih bo zahtevnejši uporabnik pogrešal bolj natančne informacije o izbiri gesel, kvalifikatorjih in o obravnavanih geslih. Kakovost slovarja vidim v preglednem navajanju geselskih člankov, natančnem navajanju pomenov gesel in v pomenskih pojasnilih, ki dopolnjujejo enobesedna gesla in frazeme.

Naj sklenem, da bo kljub v oceni navedenim pomanjkljivostim slovar uporaben pri delu v šoli, pri študiju ali pri prevajanju, ter opozorim na to, da so možnosti za označevanje gesel v dvojezičnih slovarjih omejene in nezadostne, zato je za uporabnika pomembno, da so krajšave in kvalifikatorji v slovarju natančno pojasnjeni.

Saška Štumberger
Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
saska.stumberger@guest.arnes.si

Ob izidu antologije Alojza Gradnika *Eros-Thanatos* (spremna beseda, izbor, prevod in ur. Fedora Ferluga - Petronio), Trst: Založba tržaškega tiska – Editoriale stampa triestina, 2013. 173 str.

Jeseni 2013 je izšla pri Založbi tržaškega tiska – Editoriale stampa triestina (ZTT – EST) dvojezična slovensko-italijanska antologija pesnika Goriških brd Alojza Gradnika pod naslovom *Alojz Gradnik. Eros-Thanatos*. Misel, da bi izdala antologijo Gradnikovih pesmi v italijanskem prevodu, me je spremljala že dolga leta, pravzaprav od poletja leta 1981, ko so me poklicali v maturitetno komisijo za slovenščino na Liceju F. Prešerna s slovenskim učnim jezikom v Trstu. Takrat je ena izmed dijakinj predstavila referat o Gradnikovi ljubezenski poeziji in Gradnik se mi je razkril v čisto novi luči s svojo intenzivno erotično poezijo, v kateri se neprestano prepletata ljubezen in smrt.

V šolskih klopek smo seveda brali Gradnika, vendar smo se takrat omejili na njegovo pokrajinsko liriko, predvsem na sliko njegove rodne Medane v eni izmed njegovih najbolj znanih pesmi *V tujini*, pa tudi na kak sonet iz *Tolminskega punta*. Njegova ljubezenska poezija pa me je tako prevzela, da sem leto kasneje napisala članek o Gradniku, pesniku ljubezni in smrti, in ga po siloviti izpovedni moči primerjala z redkimi pesniki iz klasične književnosti, kot so Sapfo, Katul in Properc.¹ Kasneje sem spoznala tudi filozofsko,

¹ Fedora Ferluga - Petronio, 1982/83: Alojz Gradnik in antična lirika, *Jezik in slovstvo* 28/6, 169–179.

metafizično dimenzijo Gradnikove poezije in tudi na to temo sem kasneje objavila članek.²

Ko sem nato leta 1987 nastopila službo na Videmski univerzi, sem želela posvetiti Gradniku simpozij, toda želja se mi je izpolnila šele po dolgih letih. Na univerzi sem zaradi čudnega spleta okoliščin poučevala hrvaško književnost in sem se morala posvetiti predvsem temu predmetu. Vendar se mi je želja le uresničila, ko mi je uspelo 19. in 20. aprila 2007 organizirati na Videmski univerzi ob 125. obletnici rojstva in 40. obletnici pesnikove smrti mednarodni simpozij pod pokroviteljstvom Veleposlaništva Republike Slovenije v Rimu in Občine Brda ter v sodelovanju s Furlanskim univerzitetnim konzorcijem (Consortio universitario del Friuli), Furlanskim filološkim društvom (Società Filologica Friulana) in s Fakulteto za tuje jezike in književnosti Videmske univerze.

Gradnikovega simpozija v Vidmu se je udeležilo dvanajst strokovnjakov, predvsem iz Slovenije, in sicer s Slovenske akademije znanosti in umetnosti, iz Znanstvenoraziskovalnega centra istoimenske akademije, z Univerz v Ljubljani in Novi Gorici, iz Italije pa z Videmske, Tržaške in Neapeljske univerze.

Predavanja so bila posvečena Gradnikovi erotični poeziji (ta je nekaj posebnega ne samo v okviru slovenskega slovstva, temveč tudi v evropski književnosti), manj znani metafizični poeziji, elementarni prasili matere zemlje v zgodovinskih pesmih, Gradniku človeku in sodniku, Gradnikovemu odnosu do slikarjev, predvsem tistih, ki so ilustrirali njegove pesniške zbirke, odnosu skladateljev do Gradnikovega opusa (seznam Gradnikovih uglasbenih pesmi obsega 140 skladb, ki jih

je uglasbilo več kot 60 komponistov, kar priča o pesnikovi izredni priljubljenosti med skladatelji, predvsem kar se tiče ljubezenske in domovinske tematike), Gradnikovemu ogromnemu prevajalskemu opusu, predvsem prevodom iz južnoslovanskih književnosti in bibličnim prepesnitvam (prevajal je domala iz vseh evropskih in tudi eksotičnih jezikov, kot sta bengalščina in kitajščina, iz slednjih preko angleških in nemških prevodov, in pri tem je večkrat izbral avtorje v skladu s svojo poetiko), prevajalski in kritiški recepciji pesnika v Italiji in pesnikovemu odnosu do furlanskega sveta (ne pozabimo, da je bila Gradnikova mati Lucija Godeas Furlanka).

Namen simpozija je bil ovrednotiti Gradnika v italijanskem kulturnem prostoru in ga čim bolj ustrezno predstaviti italijanskemu občinstvu, obenem pa soočiti tudi slovensko občinstvo z marsikatero tematiko, ki bi pojasnila kulturni molk, ki je visel nad Gradnikom po drugi svetovni vojni in ki je preprečil, da bi se njegova poezija zakoreninila v srce slovenskega naroda kot poezija enega največjih slovenskih pesnikov, ali bolje, kot je o tem pisal že Josip Vidmar leta 1932 v uvodu k *Svetlim samotam*, največjega pesnika po Prešernu. Taisti Vidmar je Gradnika v kasnejših *Obrazih* leta 1979 obravnaval povsem drugače, kot da bi mu bilo žal, da je za pesnikovo petdesetletnico izrekel tako pohvalno sodbo o njegovem pesništvu. Iz njegove ocene veje predvsem politični moment. Vsa Gradnikova zapostavljenost v slovenskem literarnem prostoru se vrtila okrog ključnega momenta, ko je leta 1929 sprejel mesto sodnika na Vrhovnem sodišču za zaščito države v Beogradu. Po vojni je bil zaradi tega prisilno upokojen in ne samo na njegovo pesništvo, temveč tudi na njegov bogati prevajalski opus, je padla temna senca. Kulturni molk je leta 1954 pretrgala literarna zgodovinarica Marja Boršnik s knjigo v obliki intervjuja *Pogovori s pesnikom Gradnikom* (Založba Obzorja Maribor), v kateri pogumno odkriva pesnika, ki mu takratni režim ni bil

² Fedora Ferluga - Petronio, 1987: I motivi religiosi nella poesia di Alojz Gradnik, *Trieste religiosa*. Trst: Centro studi storico-religiosi Friuli-Venezia Giulia, 245–265.

naklonjen, in ga postavlja na mesto, ki mu po pravici pripada v slovenski literaturi.

Simpozij je doživel velik uspeh, ne nazadnje tudi zaradi Gradnikovih furlanskih korenin, saj se je odvijal ravno v Vidmu, furlanskem glavnem mestu. Furlanski mediji so spremljali simpozij zelo pozorno, še posebej zato, ker so bile v premorih med predavanji na programu tudi recitacije Gradnikovih pesmi v slovenskem izvorniku, v italijanskem in celo v furlanskem prevodu, v znak spoštovanja do Gradnikove matere. Simpoziju sem posvetila dva zbornika v slovenščini in italijanščini³ in tudi tu sem v dodatku prikazala Gradnikovo pesniško pot z izborom njegovih pesmi: v slovenskem zborniku v slovenščini, v italijanskem zborniku v italijanskem in furlanskem prevodu.

Takrat sem tudi doumela, da bi bilo nujno potrebno objaviti antologijo Gradnikovih pesmi v italijanskem prevodu in pesnika Goriških brd predstaviti italijanskim bralcem v čim popolnejši obliki. Recepcija Gradnika je namreč v italijanskem literarnem prostoru precej skromna. Paradoksalno je največ prevodov in kritičkih spisov o Gradniku izšlo za časa fašizma, v tridesetih in štiridesetih letih prejšnjega stoletja, ko je skupina italijanskih slavistov – od Umberta Urbanija, Luigija Salvinija, Enrica Damianija do Bartolomea Calvija – objavljala v številnih revijah Gradnikove pesmi in utrjevala predstavo o Gradniku, tudi zaradi njegovega napol furlanskega porekla, kot o napol italijanskem pesniku in poudarjala vpliv italijanske kulture na njegovo pesniško ustvarjanje ter pripisovala pesnikovo veličino ravno romanski komponenti v njegovi krvi. Italijanska slavistika se je rada sklicevala na Gradnikov sonet *Vprašanje*, kjer sam pesnik izjavlja:

Italско sonce vлил si v moje žile:
kri favnov in asiškega berača
in Aretina in Giordana Bruna
in si dodal še mračni srd Peruna

in s tem izpoveduje svojo razdvojenost med romanskim in slovanskim svetom kot sin furlanske matere in slovenskega očeta.

Na ta način je Umberto Urbani predstavil Gradnika v knjigi *Scrittori jugoslavi II* (predgovor Arturo Cronia, Libreria internazionale E. de Schöfeld, Zara 1935) v poglavju *Alojz Gradnik – un poeta dall'anima italo-slava* (*Alojz Gradnik – pesnik italijansko-slovanske duše*) in potem še v posebni publikaciji z istim naslovom *Alojz Gradnik – un poeta dall'anima italo-slava* (Gugnali Editore, Modica 1967). Umberto Urbani, ki je med drugim poučeval hrvaško in srbsko književnost v Trstu (1931–1958), je bil pravi mojster v izkrivljenem prikazovanju južnoslovanskih avtorjev. V marsikaterem izmed njih je zaznal italijanske gene in jim zato pripisoval posebne talente. To je predvsem opazno v njegovi knjigi *Scrittori jugoslavi I* (predgovor Pavle Popović, Casa Editrice »Parnaso«, Trst 1927), v kateri povečuje Iva Vojnovića kot hrvaškega D'Annunzia (mati avtorja slavne *Dubrovniške trilogije* je izhajala iz plemiške rodbine Serragli iz Firenc), Vladimir Nazor je bil po materini strani v sorodstvu s slavnim Niccolajem Tommaseom, Milan Begović je srkal že ob rojstvu italijansko kulturo z materinim mlekom, ker je bila mati po rodu Italijanka itd.

Še najbolj zaslužen za Gradnikovo recepcijo v Italiji je bil profesor slavistike v Rimu Luigi Salvini, ki je prefinjeno prevedel kar nekaj Gradnikovih pesmi v treh antologijah *Liriche slovene moderne* (1938), *Le candide vile* (1941) in *Sempreverde e rosmarino* (1951). V tej zadnji, povojni antologiji je posvetil pesniku obširno študijo in prevedel kar 17 njegovih pesmi, vendar je ob tem ipak

³ *Alojz Gradnik – pesnik Goriških brd* (ur. Fedora Ferluga - Petronio), 2008, Trst: ZTT – EST; *Alojz Gradnik – poeta del Collio goriziano* (ur. Fedora Ferluga - Petronio), 2008, Trst: ZTT – EST.

poudarjal, da je v Gradnikovi poeziji čutiti močan vpliv njegovega italijanskega rodu.

Med prevajalci Gradnikove poezije zlasti v obdobju med obema vojnama je treba omeniti tudi pesnikovo sestrično Marijo Samer, ki je bila njegova neumorna posrednica v tržaških, videmskih in rimskih revijah.

Za celovitejšo Gradnikovo podobo je poskrbel šele Bruno Meriggi, sicer redni profesor za slovansko filologijo in profesor za poljski jezik in književnost na Univerzi v Milanu, v literarnozgodovinskem učbeniku *Le letteratura della Jugoslavia* (Milano 1970). Meriggija namreč ni več časovno obremenjeval fašistični režim, pa tudi sicer je imel zelo razvit estetski čut. Njegova literarna zgodovina je pisana jasno in pregledno ter je še danes zelo primerna kot univerzitetni učbenik. Vendar je Meriggi v svojem učbeniku ob prikazu Gradnikove poezije prevedel samo nekaj kitic iz pesnikovega opusa in navedel v italijanski prepesnitvi drugih prevajalcev sonet *Kmet govori Bogu* in zaključni del *Zlatih lestev*.

Poudariti pa je treba, da so se v vsem tem obdobju pri vseh italijanskih prevajalcih pojavljale večkrat iste pesmi, med njimi največkrat *Zlate lestve*, *Kmet govori Bogu* in *Črv*. Do izida prve antologije je bilo treba počakati do leta 1984, ko je dal Hans Kitzmüller natisniti s sodelovanjem Wande Gradnik, Roberta Petarosa in Franca Verbasa knjigo *Poesie* (Cormons, Edizioni Braitan), ki obsega prevode tridesetih pesmi in je doživela ponovno izdajo leta 2001 (Brazzano, Edizioni Braitan). Te pesmi v prvi Gradnikovi antologiji v italijanskem prevodu pa ne spadajo med pesnikove najznačilnejše, predvsem pa niso razdeljene po tematskih sklopih.

Ko sem začela razmišljati o objavi Gradnikove antologije v italijanskem prevodu, sem se znašla pred velikim izzivom. Italijanskemu bralcu je bilo treba prikazati Gradnika v čim

bolj jasni in popolnejši obliki. Odločila sem se za izbor najznačilnejših Gradnikovih pesmi in jih povezala po glavnih pesnikovih tematikah v pet tematskih sklopov. Prevedla sem 60 pesmi in jih razvrstila v pet poglavij: *Slike iz Brd*, *Zgodovinski utripi*, *Eros-Thanatos*, *Družina*, *Med nebom in zemljo*.

V prvem delu, *Slike iz Brd*, sem se osredotočila na krajinsko liriko, na Gradnikov prikaz Brd v vseh letnih časih, od pomladi do zime. In ni slučaj, da se ta del zaključuje s pesmijo *Mors victrix*, ker je kljub čudoviti briški pokrajini, prepojeni z opojnimi vonjavami in blestečimi barvami, smrt na en ali drug način vedno prisotna. Ljubezen in Smrt, Eros-Thanatos, sta nerazdružljiva elementa Gradnikove poetike.

Drugi del, *Zgodovinski utrinki*, nas seznanja z Gradnikovo zgodovinsko tematiko, od prihoda Slovanov iz Zakarpatja na rob furlanske nižine preko tolminskega punta do grozot v koncentracijskem taborišču na Rabu. Gradnik ni epski pesnik, zato je toliko bolj presenetljivo, s kakšno neverjetno izrazno močjo se izraža v sonetih in kako jedrnato in celostno zveni njegov *Tolminski punt*. V tem poglavju sta bili prvič prevedeni pesmi *Prihod* in *Obisk v taborišču na Rabu*, ki si jih prejšnji prevajalci niso upali izbrati, ker so bile take vrste pesmi v ostrem nasprotju z zahtevami režima.

Tretje, središčno poglavje z naslovom *Eros-Thanatos* je posvečeno Gradnikovi prevladujoči ključni tematiki Ljubezni in Smrti – od uvodne pesmi *Eros-Thanatos*, ki jo je Gradnik postavil kot moto svoji zbirki *Pot bolesti*, celotnega ciklusa *Pisma (I–VII)*, intenzivnih erotičnih pesmi *V omami* ter *Žariš in žgeš* do zagrobne tematike ciklusa *De profundis*, iz katerega sem izbrala zadnje štiri pesmi, od *VII* do *X*. V teh erotičnih pesmih, v katerih se pesnik popolnoma istoveti z ljubljenim bitjem in se strast neprestano spaja z

bolečino, ki dobiva že fiziološke konotacije, doseže Gradnikova erotična poezija svoj vrh. Naj omenim, da se ciklus *Pisma* tu prvič v celoti pojavlja v italijanskem prevodu.

Strast se potem umirja v četrtem delu pod naslovom *Družina*, v katerem se Gradnikova pesem preusmerja v spomine na družino, na mater, na očeta, na sinovo rojstvo, na sinovo poroko. Čustvo se tu umirja, vendar se tudi tu družinska ljubezen prepleta z mislijo na smrt v pesmih *Mrtvi materi*, *Gost ob trgatvi* (spomin na očetovo smrt), *Kmet govori pokojni ženi* iz cikla *Kmet govori*, v katerem v enaindvajsetih pesmih sledimo kmetovemu življenju od zibelke do groba in v katerem prihaja še posebej do izraza pesnikova navezanost na rodno grudo, pa tudi zaokrožena misel o povezanosti med življenjem in smrtjo.

V petem poglavju, *Med nebom in zemljo*, se Gradnikova erotična poezija postopoma spreminja v metafizično. Strah pred smrtjo se umika Večni ljubezni, kot nam izpričujejo pesmi *V zoreči jeseni*, *Harfa v vetru*, *Večni studenci*, *Smrt sv. Frančiška*. Iz brezizhodnega in skrajnega nihilizma, ki ga pooseblja črv v istoimenski pesmi, se pesnik dviga k Luči in Svetlobi. Kako se je pesnik umiril, kako vdano sprejema Božjo voljo in kako se je sprijaznil s smrtjo, nam najlepše izpoveduje v pesmi *Kmet govori Bogu*, v kateri smo priča pravi teofaniji. Bog sam prisede h kmetovi mizi, k njegovi zadnji večerji, in skupaj se nato podata v večnost.

Peti del in antologijo zaključuje pesem *Zlate lestve*, v kateri se Gradnik povzpneja v vesoljska prostranstva. Biblične zlate lestve spajajo namreč kot nevidna nit nebo in zemljo in zaznati jih morejo le duše izvoljencev. Le tem je dano prisluhnuti šepetanju zvezd, pojočim okrogjem nebeških sfer in venečim odjekom veselja.

Na začetku knjige sem ob spremni besedi dodala poglavje o življenju in delu Alojza Gradnika, na koncu pa komentar k posameznim poglavjem za izčrpnije razumevanje nekaterih pesmi. Ob vsaki pesmi sem označila, iz katere zbirke je prevzeta. Spremna beseda, poglavje o pesnikovem življenju in delu ter komentar so pisani v italijanščini, pri pesmih pa se ob italijanskem prevodu pojavlja tudi slovenski izvirnik.

Prevajanje poezije je zelo zahtevno. Mogoče je prav zaradi tega slovenska književnost precej manj znana v italijanskem kulturnem prostoru, ker se odlikuje po svojih lirskih pesnikih, ki jih je najtežje prevajati. Za dovršen in ustrezen prevod poezije bi moral biti prevajalec tudi sam pesnik ali pa bi moral imeti vsaj prefinjen posluš za zvočnost in melodioznost jezika.

Kot sem se že ravnala v preteklosti, ko sem prevedla nekaj Kettejevih pesmi, sem se tudi tokrat odpovedala rimi.⁴ Kette in Gradnik se izražata predvsem v sonetih, zato sem skušala ujeti ritem enajsterca, ki mi je zaradi poznavanja italijanske književnosti domač. Večjih težav zato nisem imela.

Skušala sem se tudi čim bolj približati izvirniku, tako npr. z onomatopejo pri posnemanju cvrčanja škržatov v pesmi *Sonce v Brdih*. Ali, obratno v prevodu pesmi *Smrt sv. Frančiška*, sem v italijanščini uporabila nekatere starinske izraze, značilne za poezijo sv. Frančiška. Takole se glasi mila prošnja škržatov v prvi kitici soneta *Sonce v Brdih*:

Nad Čavnom kakor baklja se vžge,
potem ves dan visi nad vinogradi,
ves dan ga milo prosijo škržadi:
»žgi še, žgi še, žgi še, žgi še, žgi še!«

⁴ Fedora Ferluga-Petronio, 1986: *Motivi religiosi nella poesia di Dragotin Kette*, *Ricerche religiose del Friuli e dell'Istria* 4, Trst, 113–134.

V italijanščini sem slovenska šumevca *š* in *ž* nadomestila z italijanskim zlitim glasom *ci* (č):

Come fiaccola al mattino s'accende,
poi per tutto il dì sui vigneti è sospeso,
lo implorano umilmente le cicale:
»bruciati, bruciati, bruciati, bruciati!«

V pesmi *Smrt sv. Frančiška* pa sem nadomestila sodobna izraza za brata in sestro – *fratello* in *sorella* – s starinskima izrazoma *frate* in *sora*, ki sta značilna za jezik sv. Frančiška. Takole se glasi prva kitica v izvorniku:

Prišla je k meni sestra Smrt ...
O sonce moje žarko, brat moj mili,
in sestra luna, zvezde, ki ste lili
podnevi in ponoči luč v moj vrt.

V italijanskem prevodu pa:

E' venuta da me sora Morte ...
Oh, mio raggiante frate sole
e sora luna, stelle che illuminano
notte e giorno il mio giardino.

To sta dva primera, s katerima sem skušala italijanskemu bralcu čim bolj približati izvorno besedilo pesnika Goriških brd, enega izmed najpomembnejših klasikov slovenske književnosti, ki bi ga bilo treba v bodoče prikazati v še več jezikih čim širšemu občinstvu.

Fedora Ferluga - Petronio
Univerza v Vidmu, Italija
fedoraf@alice.it

Izobraževanje mentoric in mentorjev branja na baskovski univerzi v Donostii/San Sebastíanu

V okviru projekta *LDV Mobilnost* je založba Malinc v sodelovanju z Baskovsko univerzo UPV/EHU med 28. junijem in 12. julijem 2014 v okviru poletne šole, ki vsako leto poteka v Donostii/San Sebastíanu, izvedla praktično usposabljanje za promotorje branja na trgu dela. Izvedba mobilnosti je bila del daljšega projekta, med katerim je bila v Ljubljani organizirana vrsta praktičnih delavnic motiviranja za branje, na katerih je 17 udeležencev in udeleženk (vzgojiteljic, učiteljic, profesorice, knjižničark) spoznalo in pri svojem delu tudi preizkusilo različne strategije, ki jih je zasnovala španska bibliotekarka, novinarka in poznavalka mladinske književnosti María Montserrat Sarto Canet (1919–2009).¹ Cilji obiska Baskije pa so bili

predvsem spoznavanje baskovskih projektov motiviranja branja, izmenjava izkušenj in spoznavanje njihovega specifičnega družbeno-jezikovnega konteksta.

Predavanja v Donostii/San Sebastíanu so potekala v dveh ciklih. Prvi je potekal v prostorih univerze, v palači Miramar, in je trajal 40 ur. V tem sklopu smo spoznali pomembnejše projekte promoviranja branja v Baskiji, ki sta nam jih predstavila promotorja branja Itziar Zubizarreta in Imanol Mercero. Osrednja pozornost je bila namenjena predstavitvi projekta *Bularretik Mintzora (Od prsi k besedi)*, ki se je začel leta 2007, vodi ga Galtzagorri Elkarte (baskovska sekcija mednarodne zveze za mladinsko književnost IBBY), finančno pa ga podpira baskovska vlada. Projekt je namenjen predvsem izobraževanju tistih odraslih, s katerimi ima otrok od najzgodnejše starosti redne

¹ María Montserrat Sarto je bila v 80. letih 20. stoletja pionirka na področju poudarjanja pomena mladinske književnosti in promoviranja branja. Njena knjiga *La animación a la lectura para hacer al niño lector (Motiviranje za branje, ki bo otrokom pomagalo postati bralci)* vsebuje številne strategije za spodbujanje branja (v zadnji izdaji je zbranih 75), usmerjene pa

so na tri poglobitve dejavnosti branja: razumevanje, užitek pri branju in refleksijo o prebranjem. Delo bo izšlo tudi v slovenskem prevodu pri založbi Malinc.